

УДК 373.1; 371.336

Сергій СКРИПНИК

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розкриваються науково-теоретичні та практично-методичні аспекти моделювання виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: моделювання, проектування, виховне середовище.

С. Скрипник. Теоретико-методические аспекты моделирования воспитательной среды учебного заведения. В статье раскрываются научно-теоретические и практически методические аспекты моделирования воспитательной среды в общеобразовательном учебном заведении.

Ключевые слова: моделирование, проектирование, воспитательная среда.

S. Skrypyuk. Teoretyko and methodological aspects of modeling educational environment school. The article describes the scientific-theoretical and practical-methodological aspects of modeling educational environment in secondary schools.

Keywords: modeling, design, educational environment.

Мета: обґрунтувати теоретико-методичні засади моделювання виховного середовища навчального закладу.

Сьогодні в суспільстві детермінують пошук й обґрунтування концептуальних засад освіти, виховання зростаючої особистості в навчальних закладах, вибудованих на актуалізації провідних психолого-педагогічних підходів – особистісно орієнтованого на "ситуацію успіху" дитини в різноманітні життєдіяльності в освітньо-виховному середовищі закладу, ціннісно-мотиваційного орієнтованого на формування системи цінностей і мотивацій особистості, діяль-

нісно-практичного, спрямованого на практичну соціально значущу діяльність дітей та учнівської молоді, соціально адаптаційному, який забезпечує адаптацію дитини до соціальних викликів та загроз. Їх логічна єдність у розв'язанні численних освітньо-виховних проблем має забезпечити ефективність побудови навчально-виховного процесу, напрямленою на ефективний інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток дитини, вироблення умінь і навичок самоосвіти, самовизначення і професійної орієнтації, реалізації її індивідуальних здібностей та творчого потенціалу [1].

Теоретико-методологічну основу організації виховного середовища обґрунтовує І. Бех; умови формування мотиваційно-ціннісної сфери актуалізує Г. Пустовіт; у педагогічній науці метод моделювання подається в роботах С. Гончаренко, В. Штофа, В. Афанасьєва, В. Глинського, О. Дахіна, Г. Суходольського, Е. Гусинського, Є. Степанова, Л. Новикової та інших.

Вихідними положеннями в проектуванні моделі виховання в загальноосвітніх навчальних закладах регіону є положення про демократичні підходи в освіті та теорії моделювання. Так, С. Гончаренко, виділяючи демократизацію освіти як один з основних принципів реформування галузі в Україні, підкреслює широкий спектр її застосування. Насамперед, демократизація передбачає зміни в управлінні освітою через її децентралізацію та регіоналізацію, надання автономності школам у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних навчальних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою, співробітництво між учителями та учнями [2].

Моделювання як одна з основних категорій теорії пізнання виступає основним методом педагогічного експерименту. Тому модель розгля-

дається як зразок, що відтворює та імітує будову й дію об'єкта дослідження та використовується нами для одержання нових знань про цей об'єкт.

Ураховуючи специфіку протікання виховних процесів в освіті, така модель виступає передумовою випереджального розвитку системи. Соціально-педагогічне випередження та передбачення (прогнозування, проектування, програмування, планування, реалізація прийнятих програм і проєктів у вихованні) В. Загвязинський називає основним завданням педагогічної науки, прикладні функції якої полягають у розробленні рекомендацій, спрямованих на конструктивне перетворення педагогічної реальності. "Випереджальна стратегія" досягається соціально-педагогічним проектуванням різних рівнів системи освіти на основі гуманістично орієнтованого прогнозу [3]. Потреба у проектуванні моделі виховання в загальноосвітніх навчальних закладах зумовлена необхідністю сприяти соціальній стабільності й розвитку загальної середньої освіти шляхом гармонізації взаємин у макро- та мікросоціумі.

Проектування моделі виховання в загальноосвітніх навчальних закладах розглядається нами як діяльність, що дозволяє синтезувати прогнози з розгортання процесів їх реалізації. У такій системі зосереджена схема ідеальних намірів та їх спрямованість на майбутнє й водночас розкривається процес утілення ідеальних прогнозів. При цьому їх розгортання опирається на реальні ресурси та можливості, указуючи на перехід системи від реального стану до бажаного.

Основними принципами проектування моделі виховання є принципи педагогічної прогностики: методологічної доведеності підходів до обґрунтування цілей у межах системи цінностей [4]; системності проектування у взаємодії її компонентів; єдності і різноманітності педагогіч-

них процесів у взаємозв'язку та взаємовпливах; неперервності як цілісності етапної організації; логічної завершеності – відповідність науковій логіці розвитку соціальних систем.

Проектування моделі виховання в ЗНЗ опирається на практичний досвід педагогів в упровадженні нововведень в освітній галузі.

Регіональний аспект у нашій моделі розглядається як соціально-педагогічний процес формування нормативно-правового розвитку освіти; консолідації державно-громадських органів місцевого самоврядування, наукового та культурного потенціалу; розширення мережі ЗНЗ з різноманітними освітніми послугами; формування варіативного змісту освіти з урахуванням науково-культурної специфіки столичного регіону та його національних традицій.

Опора на регіональний аспект створює передумови для піднесення соціальної значущості ролі освіти. Це досягається на основі узгодженості між потребами мешканців міста (села) у різноманітності та якості освіти та її відповідності економічним, виробничим, демографічним, соціокультурним потребам регіону. Відтак формується регіональна політика у сфері освіти, що стає основою розвитку соціально-економічного та культурного піднесення регіону зокрема та системи загальної середньої освіти взагалі.

У побудові моделі ми опираємось на такі положення: в умовах соціально-педагогічних трансформацій розвиток системи загальної середньої освіти детермінований процесами інноваційних перетворень; тенденції регіонального підходу вимагають змін стратегії й тактики управління виховними процесами, тобто створення керованої системи впровадження освітніх новацій відповідно до загальнодержавної соціокультурної ситуації та в контексті формування регіональної освітньої політики; проектування моделі виховання в ЗНЗ відкриває можливості для розвитку виховного середовища, що, у свою чер-

гу, відображає не лише загальні, а і специфічні регіональні особливості функціонування та розвитку освіти; проектування моделі виховання в ЗНЗ формує ті умови виховного середовища, у межах яких зростає професійна компетентність педагогів та учнів, їхня готовність до діяльності в умовах перманентних змін [5].

Ураховуючи висловлене, можна зробити висновок про нагальну необхідність підвищення ефективності моделі виховання учнів ЗНЗ за умови системного підходу до вирішення цього завдання в певній системі взаємозв'язків і взаємозалежностей навчально-виховних факторів.

Під "системою" у педагогічній науці розуміють виділену на основі окремих ознак упорядковану множину взаємопов'язаних елементів, що об'єднуються загальною метою функціонування і єдністю керівництва, виступають у взаємодії із середовищем як цілісна єдність [6].

Тому, даючи характеристику сутності функціональної моделі виховання, ми розглядаємо її як педагогічну систему і виділяємо такі її основні ознаки: цілісність, взаємодія елементів, зв'язки та відношення, які зумовлені структурою.

Специфічні ознаки педагогічної системи розрізняються за особливостями функціонування та їх функціонального призначення, інформаційного рівня та внутрішньої структури у процесі її будови. Саме внутрішні взаємозв'язки і взаємозалежності визначають сутнісні характеристики педагогічної системи, де кожна з частин є не лише передумовою, а й результатом впливу цілого.

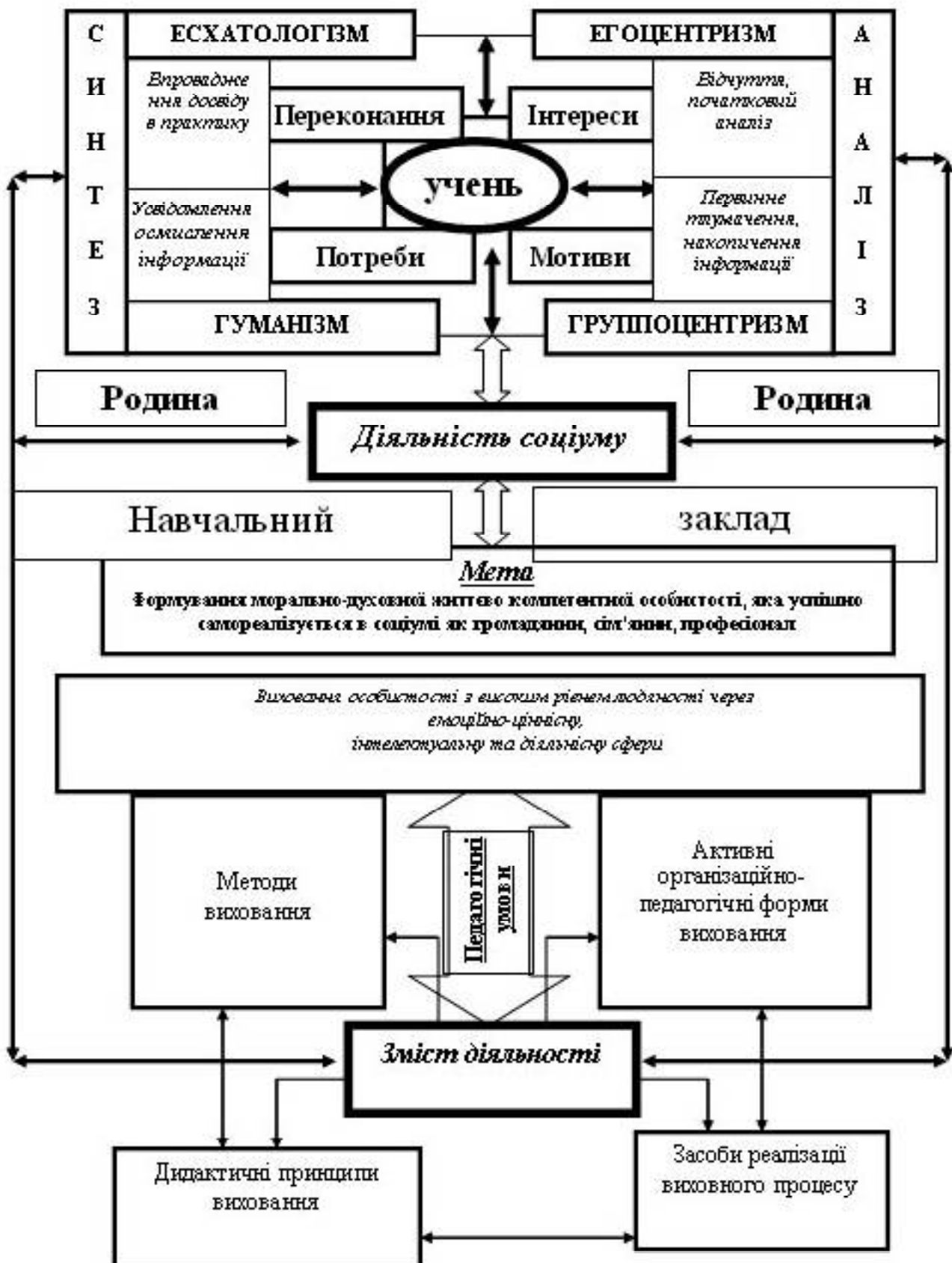
Отже, внутрішня єдність і цілісність педагогічної системи стосовно функціональної моделі виховання учнів у ЗНЗ передбачає наявність як унормованих, так і неунормованих інтегративних зв'язків та взаємозалежностей особистості, соціально-педагогічного середовища в його межах і навіть за ним, де вона розглядається нами як компонент іншої педагогічної чи соціально-педагогічної системи.

На основі зазначеного вище виділяємо та обґрунтовуємо основні компоненти функціональної моделі виховання: учень, соціум, мету і зміст функціонування моделі та принципи, форми, засоби, методи. На нашу думку, вони логічно пов'язані між собою та виконують наступні функції: організаційну, конструктивну, гностичну, функціональну, комунікативну та проектну (мал. 1).

Отже, виходячи з окреслених теоретичних засад, можливо, на наш погляд, побудувати ефективну систему виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, яка сприятиме вирішенню головного завдання вищої школи – вихованню людини як носія цінностей загальнолюдської, національної і професійної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект : монографія / Г. П. Пустовіт. – Книга 1. – Вид. друге, доп. і випр. – Видавництво МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.
2. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти / С. У. Гончаренко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 156–158.
3. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя. – М. : Педагогика, 1987. – 159 с.
4. Бех І. Д. Гуманізація виховного процесу / Бех І. Д. // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 155–156.
5. Степанов Е. Н. Методология моделирования воспитательной системы образовательного учреждения / Е. Н. Степанов // Педагогика. – 2001. – № 4. – С. 14–19.
6. Kaplan R. Some Psychological Benefits Of An Outdoor Challenge Program / R. Kaplan // Environment And Behavior. – 1974. – Vol. 46, № 6.

Мал. 1. Модель виховання в загальноосвітньому навчальному закладі